

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MATEMATIKO, NARAVOSLOVJE IN
INFORMACIJSKE TEHNOLOGIJE
KNJIŽNICA ZA TEHNIKO, MEDICINO IN NARAVOSLOVJE

Tina Lekan Kraševc

**INFORMACIJSKA PISMENOST ŠTUDENTOV UPORABNIKOV
VISOKOŠOLSKE KNJIŽNICE TEMENA**

Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Koper, 2018

IZJAVA O AVTORSTVU IN O JAVNI OBJAVI PISNE NALOGE

Spodaj podpisana Tina Lekan Kraševac izjavljam, da sem avtorica pisne naloge za bibliotekarski izpit za bibliotekarja z naslovom:

Informacijska pismenost študentov uporabnikov visokošolske knjižnice TeMeNa

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- sem pisno nalogo izdelala samostojno in je moje avtorsko delo,
- so dela drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih navajam neposredno ali povzemam, navedena oziroma citirana v skladu s standardom APA,
- sem besedila in podatke, ki so avtorsko zaščiteni, uporabila v skladu z določbami zakona, ki določa avtorske pravice,
- je elektronska oblika moje pisne naloge istovetna s tiskano obliko,
- na podlagi 23. člena Pravilnika o bibliotekarskem izpitu ter v skladu s prvim odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovoljujem javno objavo elektronske oblike pisne naloge na portalu Digitalne knjižnice Slovenije.

Podpis avtorice:

Tina Lekan Kraševac

V Kopru, dne 7. 6. 2018

Ključna dokumentacijska informacija

Ime in PRIIMEK: Tina LEKAN KRAŠEVEC

Naslov pisen naloge: Informacijska pismenost študentov uporabnikov visokošolske knjižnice TeMeNa

Kraj: Koper

Leto: 2018

Št. strani: 24

Št. slik: 6

Št. prilog: 2

Št. strani prilog: 7

Št. referenc: 19

Strokovno usposabljanje za bibliotekarski izpit je potekalo na Univerzi na Primorskem Univerzitetni knjižnici, Knjižnici za tehniko, medicino in naravoslovje TeMeNa in Osrednji knjižnici Srečka Vilharja Koper.

Mentor v času usposabljanja: Ivan Marković

UDK: 02:378

Ključne besede: informacijska pismenost, visoko šolstvo, študij uporabnikov, študenti, COBISS, podatkovne zbirke, knjižnice

Izvleček

Današnji študentje pripadajo t. i. google generaciji – generaciji, ki je bila rojena v času razmaha informacijske tehnologije, s katero je tudi odraščala. Mladi so v tem svetu digitalni domorodci, računalnike in mobilne naprave uporabljajo tako za zasebno življenje kot za študij. Vendar pa to ne pomeni, da so tudi informacijsko pismeni, da znajo informacije poiskati, jih ovrednotiti in uporabiti za učenje. Informacije v prvi vrsti iščejo na internetu, tudi informacije o študiju in študijski literaturi. Le, ko se jim zatakne, pridejo v knjižnico. V nalogi smo zato preverjali, kako študentje Univerze na Primorskem Fakultete za matematiko, naravoslovje in informacijske tehnologije (UP FAMNIT) iščejo informacije o študiju in študijskem gradivu. Z anketno smo preverili, ali poznajo in uporabljajo kooperativni online bibliografski servis COBISS/OPAC in njegovo aplikacijo za mobilne naprave mCOBISS. Zanimalo nas je tudi, ali poznajo knjižnico svoje fakultete, to je knjižnico za tehniko, medicino in naravoslovje (TeMeNa), ter kaj najpogosteje iščejo v njej.

Ugotovili smo, da COBISS/OPAC uporabljajo pogosteje, kot smo predvidevali, mobilne različice pa skoraj ne. Kljub temu, da v knjižnico zahajajo redkeje, kot bi si želeli, nas je vseeno razveselilo dejstvo, da kar nekaj študentov pomoč poišče pri knjižničarju. Rezultati naše ankete so skladni s splošnim prepričanjem, da je današnja generacija študentov bolj vezana na iskanje informacij v digitalnem svetu kot na obiskovanje knjižnice. Zato bi bilo treba v prihodnje v okviru knjižnice TeMeNa več pozornosti nameniti informacijskemu opismenjevanju študentov v okviru njihovega študijskega procesa, da bodo znali iz množice informacij izluščiti ter uporabiti tiste, ki jim bodo pomagale pri študiju in vseživljenjskem učenju.

Kazalo vsebine

1 Uvod	1
2 Informacijska pismenost in visokošolske knjižnice	4
2.1 Google generacija, generacija digitalnih domorodcev.....	4
2.2 Informacijska pismenost	5
2.3 Kakšen je informacijsko pismen študent?	7
2.4 Pomen visokošolske knjižnice v študijskem procesu	8
2.5 Vloga visokošolske knjižnice in visokošolskega knjižničarja pri informacijskem opismenjevanju	11
3 Raziskava o informacijskih potrebah in navadah študentov UP FAMNIT	13
3.1 Izvedba ankete	13
3.2 Znanstvene predpostavke (hipoteze).....	14
3.3 Rezultati	15
3.3.1 Struktura anketirancev	15
3.3.2 Iskanje gradiva za študij in informacij o gradivu	15
3.3.3 Uporaba knjižnice TeMeNa	17
4 Razprava	18
5 Zaključki	20
6 Viri in literatura	22
7 Priloge.....	I

Kazalo slik

Slika 1: Iskanje gradiva za študij in informacij o gradivu	15
Slika 2: Iskanje informacij o študijskem gradivu	16
Slika 3: Uporaba servisa COBISS/OPAC	17
Slika 4: Uporaba mobilne aplikacije mCOBISS	17
Slika 5: Iskanje informacij in/ali gradiva v knjižnici	18
Slika 6: Razlogi za obisk knjižnice TeMeNa	18

Zahvala

Hvala mentorju Ivanu Markoviću za ves čas, vse nasvete in vso pomoč.

Hvala mojemu Davidu in najinim Katji, Maticu in Manci.

Hvala Živi in fantom, Danici in Borisu.

Hvala mag. Petruši Miholič in UP Famnit ter UP IAM za priložnost.

1 UVOD

Generacija današnjih študentov je odraščala v digitalnem svetu, kjer je uporaba računalnikov, tabličnih računalnikov, mobilnih telefonov in drugih tehnoloških naprav skoraj samoumevna in nujna. Z informacijsko tehnologijo se srečajo že zelo zgodaj, tako rekoč jim je »položena v zibko¹«. Z njimi odraščajo, se zabavajo in tudi učijo. S konkretno uporabo tehnoloških naprav se srečujejo že v osnovni šoli, kjer so predstavitve raziskovalnih projektov in domačih nalog z uporabo programske podpore PowerPoint vse pogostejše. To se nadaljuje tudi v srednji šoli, zato ni presenetljivo, da tudi večina študijskega procesa poteka digitalno in virtualno.

Zaradi odraščanja z digitalnimi tehnologijami in z internetom je generacija današnjih študentov v strokovni literaturi pogosto poimenovana kot »google generacija«, »spletna generacija« in »generacija digitalnih domorodcev«. Vsa ta poimenovanja nakazujejo, da so odraščali povezani z internetom in z iskanjem informacij prek spletnih brskalnikov. Samoumevna je tudi njihova uporaba informacijskih tehnologij pri študiju in v vsakdanjem življenju. Vendar pa številni strokovnjaki opozarjajo, da to še ne pomeni, da so mladi tudi informacijsko pismeni, da se v svetu nenehnega produciranja informacij dobro znajdejo. Kot navajajo Boh Podgornikova in ostali (Boh Podgornik idr., 2017, str. 89) nekateri avtorji opozarjajo na pretirano povečevanje sposobnosti današnjih digitalnih domorodcev, saj novejša raziskave kažejo, da računalniške pismenosti in sposobnosti mladih za uporabo informacijskih tehnologij ne smemo enačiti z informacijsko pismenostjo. Prva in druga namreč ne zagotavljata informacijske usposobljenosti študentov za študijsko in poklicno delo. Tehnologija sicer močno povečuje možnosti fizičnega dostopa do informacij, vendar pa sama po sebi ne izboljšuje intelektualnih sposobnosti posameznika, potrebnih za uporabo teh informacij, trdi tudi avtorica Brečko (2004, str. 144).

Zato je sistematično informacijsko opismenjevanje, s katerim mladi pridobijo sposobnosti in veščine prepoznavanja informacijske potrebe, iskanja kakovostnih in relevantnih informacij,

¹ Raziskava raziskovalnega centra v okviru Evropske komisije (Joint Research Centre) »Majhni otroci (0-8) in digitalne tehnologije«, ki je leta 2015 potekala v 17 evropskih državah, tudi v Sloveniji, je pokazala, da imajo že otroci, stari med enim in dvema letoma, svojo prvo izkušnjo s tablicami in pametnimi telefoni (Vir: Center za varnejši internet (2016). Pridobljeno 2. 5. 2018 s spletne strani: <https://safe.si/center-za-varnejši-internet/raziskave-in-trendi/majhni-otroci-8-0-in-digitalne-tehnologije>).

njihovega vrednotenja in učinkovite uporabe, nujno. Z opismenjevanjem je treba začeti že v osnovni šoli ter ga nadgrajevati v nadaljnjem procesu formalnega šolanja, tudi na ravni visokošolskega izobraževanja. Eden od pričakovanih končnih izidov visokošolskega študijskega procesa je namreč informacijsko pismen študent, ki zna ne le opredeliti znanstveni problem in pristopiti k njegovi raziskavi metodološko primerno, ampak je sposoben tudi določiti, poiskati ter uporabiti relevantne vire informacij. V razvoju informacijske pismenosti študentov imajo pomembno vlogo visokošolske knjižnice, ki s ponudbo informacijskih virov in storitev ter z izobraževanjem uporabnikov za informacijsko pismenost pomembno prispevajo h končnim izidom dejavnosti matičnih visokošolskih zavodov.

Predmet našega raziskovanja bodo zato najprej značilnosti današnje mlade, t. i. google generacije, predstavili bomo nekatere značilnosti informacijske pismenosti in poskušali ugotoviti, kakšen naj bi bil informacijsko pismen študent. Ob tem nas bo zanimala tudi vloga visokošolskih knjižnic in knjižničarjev pri razvijanju informacijske pismenosti študentov. V praktičnem (empiričnem) delu naloge pa bomo predstavili rezultate raziskave o iskanju informacij o študijskem gradivu in študiju, ki smo jo izvedli med študenti Univerze na Primorskem Fakultete za matematiko, naravoslovje in informacijske tehnologije (dalje v besedilu: UP FAMNIT). Njen namen je bil ugotoviti, na kakšen način študenti iščejo informacije o študiju in študijskem gradivu, kako pogosto pri tem uporabljajo kooperativni online bibliografski servis COBISS/OPAC² in, ali poznajo ter uporabljajo mobilno aplikacijo mCOBISS. Zanimalo nas je tudi, kako pogosto obiskujejo fakultetno knjižnico TeMeNa in kakšne informacije v njej iščejo najpogosteje.

Za pridobitev raziskovalnih podatkov smo izbrali kvantitativno raziskovalno metodo, tj. metodo ankete, ter spletni način anketiranja. Anketni vprašalnik, anketiranje in obdelava podatkov so potekali v odprtokodni aplikaciji za spletno anketiranje 1ka³, ki jo je razvil Center za družboslovno informatiko pri Fakulteti za družbene vede, Univerza v Ljubljani.

Pri oblikovanju spletnega vprašalnika (Priloga 1) smo se opirali na naslednja raziskovalna vprašanja:

² Programska aplikacija COBISS/OPAC je delovala do 20. 4. 2018, nadomestila jo je nova različica, tj. COBISS+.

³ Dostopno na naslovu: <https://www.1ka.si>

1. Kje študentje UP FAMNIT najpogosteje iščejo gradivo za študij in informacije o študijskem gradivu?
2. Kako pogosto pri iskanju informacij o študijskem gradivu uporabljajo kooperativni online bibliografski servis COBISS/OPAC in njegovo mobilno aplikacijo mCOBISS?
3. Kako pogosto iščejo informacije in/ali študijsko gradivo ter katere vire oziroma storitve najpogosteje iščejo v knjižnici TeMeNa?

V raziskovalni vzorec smo vključili študente dodiplomske in magistrske stopnje slovenskih izvedb študijskih programov UP FAMNIT. Fakulteta je članica Univerze na Primorskem in je bila ustanovljena leta 2006. Izvaja študijske programe vseh treh stopenj in raziskovalno dejavnost na področjih matematike, računalništva in informatike ter naravoslovnih ved. Fakulteta tesno sodeluje z Inštitutom Andrej Marušič Univerze na Primorskem (UP IAM), kjer raziskovalno dejavnost opravlja večina visokošolskih učiteljev in sodelavcev fakultete.

Fakulteta in inštitut imata svojo knjižnico, to je visokošolska knjižnica za tehniko, medicino in naravoslovje (TeMeNa⁴), ki je začela delovati oktobra 2008. Njen knjižnični fond obsega približno 5.000 enot (predvsem) študijskega gradiva, zaključnih, diplomskih, magistrskih in doktorskih nalog. Poleg knjižnega gradiva imajo uporabniki⁵ prek oddaljenega dostopa možnost dostopa do podatkovnih baz e-revij in e-knjig Univerze na Primorskem. Dostopajo lahko do naslednjih podatkovnih baz: MathSciNet, The American Mathematical Monthly, Science, CAB Abstracts (CABI), JSTOR, SpringerLink, ScienceDirect, Willey Online Library, EBSCOHost, Emerald, SAGE Premier, Ebrary, APA (American Psychological Association) in FSTA (Ovid Technologies, Wolters Kluwer).

V knjižnici sta zaposleni dve osebi (obe za polovičen delovni čas), odprta pa je vsak dan v tednu (dva dneva tudi popoldan). Študentom je poleg študijskega gradiva za študij na voljo tudi manjša čitalnica.

⁴ Glej: <https://www.famniti.si/sl/knjiznica>

⁵ Skladno z 29. členom zakona o knjižničarstvu TeMeNa izvaja knjižnično dejavnost predvsem za študente, visokošolske učitelje in visokošolske sodelavce (Zakon, 2015).

2 INFORMACIJSKA PISMENOST IN VISOKOŠOLSKA KNJIŽNICE

2.1 GOOGLE GENERACIJA OZIROMA GENERACIJA DIGITALNIH DOMORODCEV

Google generacija je generacija mladih, rojenih po letu 1993, ki so odrasčali v času velike prevlade spleta, zato so v svojem vedenju in pričakovanjih ter v komunikacijski in informacijski pismenosti bistveno drugačni od predhodnih generacij (Merčun in Žumer, 2009, str. 144). Zanje naj bi bilo značilno, da so njeni predstavniki obsedeni s tehnologijo, so spretni in domači z njeno uporabo, imajo raje multimedijske vsebine kot tekst in se po informacije raje zatekajo h kolegom kot k avtoritarnim virom. Vendar pa je ena od raziskav (Rowlands idr, 2008, v Merčun in Žumer, 2009, str. 145) med britanskimi predstavniki te generacije pokazala, da so tovrstne trditve preveč površne. Rezultati raziskave so namreč med drugim pokazali, da mladi kljub dostopu do raznovrstnih tehnologij niso bolj informacijsko pismeni, ne razumejo dobro svojih informacijskih potreb, vse manj časa pa namenjajo ocenjevanju relevantnosti, točnosti in zanesljivosti izbranih virov.

Nicholas (2014, str. 1-2) predstavnike google generacije označi kot digitalne potrošnike, ki delujejo po principu en obisk – ena stran. Njihov proces iskanja in pregledovanja informacij je zelo hiter in se, raje kot v minutah, meri v sekundah. Digitalni potrošniki radi izbirajo in iščejo informacije naokrog. Večina jih je »odskakovalcev« – pogledajo le eno ali dve strani od tisočih, ki so jim na voljo. Večina se jih nikoli ne vrne na stran, ki so jo že pogledali, še trdi avtor. Ob tem pa so pri prepoznavanju in izboru relevantnih rezultatov zelo nesigurni, saj navadno izberejo prvega na seznamu (Nicholas, 2014, str. 3).

Podobno meni tudi Ambrožičeva (Ambrožič, 2012, str. 61), ki pravi, da se mladi ne ukvarjajo več s sistematičnim iskanjem informacij po različnih virih, saj bi to od njih zahtevalo preveč časa in napora. Zato informacije raje iščejo po spletu, ki ga uporabljajo kot primarni vir. Elektronski viri so zanje odličen pripomoček za uporabo sistema »kopiraj-prilepi«, študij klasičnega gradiva pa se jim zdi prenaporen. Prepričani so tudi, da česar na internetu ni, to sploh ne obstaja, še navaja avtorica (Ambrožič, 2012, str. 85).

Da je splet eno od pomembnejših orodij iskanja informacij pri mladi generaciji, je že leta 2006 potrdila raziskava ameriške neprofitne organizacije Online Computer Library Center (OCLC)

(Rowlands idr., 2008, str. 292-293). Pokazala je namreč, da kar 89 % študentov za iskanje informacij najprej uporabi spletne brskalnike, 93 % pa jih je s tem zadovoljnih ali zelo zadovoljnih. Kljub temu študentje še vedno uporabljajo knjižnico, čeprav manj kot nekoč. In, čeprav knjižnice, da bi se približale uporabnikom, veliko sredstev vlagajo v digitalne vire, študentje kot primarno »blagovno znamko« knjižnic še vedno vidijo knjige.

Nekoliko starejši izraz za predstavnike mlade generacije, ki se pogosto pojavlja v strokovni literaturi, je izraz »digitalni domorodci«. Izraz je leta 2001 uvedel Marc Prensky (2001, str. 2), predstavlja pa prvo generacijo, ki je odraščala z novo (informacijsko) tehnologijo. Vse življenje so preživeli obkroženi z računalniki, videoigami, digitalnimi glasbenimi predvajalniki, video kamerami, mobilnimi telefoni in ostalimi igračami ter orodji digitalne dobe. Zato je ta generacija navajena informacije dobiti takoj, početi več stvari hkrati (»multi-task«) in informacije iskati naključno. Najbolje delujejo, ko so povezani z internetom, uživajo v trenutnem zadovoljstvu in imajo raje igre kot resno delo. Čeprav je Prenskyjev koncept naletel na nekaj kritik⁶, pa so predpostavke o bistvenih značilnostih omenjene generacije ostale enake.

2.2 INFORMACIJSKA PISMENOST

Eno od osnovnih definicij informacijske pismenosti je leta 2002 podala avtorica Novljan (2002, str. 12), ki po njenih besedah zajema osnove klasične pismenosti, kot so branje, pisanje in računanje, pa tudi poslušanje, opazovanje, govor in risanje.

V Merilih in kazalcih informacijske pismenosti v visokem šolstvu⁷ (ZBDS, 2010, str. 7) informacijsko pismenost opredelijo kot »izraz za skupek spretnosti in znanj, na podlagi katerih je posameznik sposoben prepoznati, kdaj informacije potrebuje, jih zna poiskati, ovrednotiti in učinkovito uporabiti.« Prav ta informacijska znanja postajajo v času hitrih tehnoloških sprememb in poplave različnih virov informacij nujno potrebna, da lahko posameznik tako pri

⁶ Številni avtorji se ne strinjajo predvsem z njegovo omejitvijo digitalnih domorodcev zgolj na leto rojstva in zgolj z generacijskimi faktorji (Helsper, 2008), saj naj bi se tudi predstavniki znotraj te generacije razlikovali po veščinah in tehnološkem znanju, kar je posledica navad in različnega dostopa do različnih informacijskih tehnologij (Wagner in Acier, 2017).

⁷ Gre za avtoriziran prevod ameriških standardov Zveze ameriških visokošolskih in raziskovalnih knjižnic ALA/ACRL (American Library Association / Association of College and Research Libraries) *Information literacy competency standards for higher education*, sprejetih leta 2000.

vsakdanjem delu kot pri študiju in službenih obveznostih obvlada nepregledno množico informacij, ki mu je na voljo. Nezanesljiva kakovost⁸ in vse večja količina informacij družbo postavljata pred nove izzive, posamezniki pa za učinkovito uporabo informacij rabijo celo vrsto povezanih in prepletenih znanj.

Ena od pomembnejših lastnosti informacijske pismenosti je tudi tesna povezanost z vseživljenjskim učenjem. Informacijska znanja namreč posamezniku omogočajo, da razume vsebino informacij, mu pomagajo širiti področja raziskovanja in prevzemati večji nadzor nad lastnim učenjem. Informacijsko pismen posameznik je torej sposoben (ZBDS, 2010, str. 7):

1. prepoznati in opredeliti informacijsko potrebo,
2. uspešno in učinkovito pridobiti potrebne informacije,
3. kritično ovrednotiti informacije in informacijske vire,
4. vključiti izbrane informacije v svoje osnovno znanje,
5. uspešno uporabiti informacije za doseganje natančnejše določenega cilja,
6. razumeti ekonomske, pravne in družbene vidike uporabe informacij ter pridobivati in uporabljati informacije v skladu z etičnimi pravili in pravnimi predpisi.

Z vseživljenjskim učenjem je tesno povezano tudi visokošolsko izobraževanje, saj le-to postaja osrednje poslanstvo visokošolskih institucij. Visoke šole in univerze namreč zagotavljajo posamezniku okvir, da se nauči učiti se in da razvije intelektualne zmožnosti sklepanja ter kritičnega razmišljanja (ZBDS, 2010, str. 9).

V zadnjih letih se kot pomembna sestavina informacijske pismenosti vse pogosteje uporablja tudi informacijska fluentnost (*angl.* information fluency), ki obsega računalniško pismenost, informacijsko pismenost in kritično mišljenje (Lombard, 2016, str. 281). Avtor podaja tudi razširjeno definicijo, ki govori o digitalni informacijski fluentnosti. Ta vsebuje zmožnost »poiskanja, vrednotenja in učinkovite ter etične uporabe digitalnih informacij«. Vsebuje veščine spletnega iskanja, ki se začne z razumevanjem razlik med digitalnimi in klasičnimi (tiskanimi) informacijami ter se nadaljuje s poznavanjem uporabe specializiranih orodij za iskanje digitalnih informacij in krepitev dispozicij, potrebnih v digitalnem informacijskem okolju. Kot pravi avtor (Lombard, 2016, str. 282) naj bi informacijska fluentnost nadomestila

⁸ Informacije so posameznikom dostopne na različnih mestih in v različnih oblikah ter v nefiltrirani obliki. Zato so njihova verodostojnost, tehtnost in zanesljivost dvomljive (ZBDS, 2010, str. 7).

informacijsko pismenost, saj morajo študentje veščine poznati in jih znati tudi uporabljati v katerikoli osebni ali akademski situaciji.

2.3 KAKŠEN JE INFORMACIJSKO PISMEN ŠTUDENT?

Sposobnosti in znanje, s pomočjo katerih lahko iz množice podatkov izluščimo prave in jih tudi uporabimo, v današnji družbi, kjer z nenehnim razvojem informacijske tehnologije, globalnega dostopa do množice elektronskih virov različnih oblik, vsebin in vrednosti ter lahkega dostopa do informacij, postajajo vedno pomembnejše (ZBDS, 2010, str. 5). Zato je informacijsko pismen študent že nekaj časa strateški cilj visokošolskega izobraževanja. Ne samo pri nas, ampak na univerzah po vsem svetu. Pridobitev informacijske pismenosti mu omogoča, da učenje vodi in usmerja sam in da je sposoben upravljati z množico informacijskih virov. To pomeni, da si zna zastavljati prava vprašanja in zmore kritično razmišljati (ZBDS, 2010, str. 10).

Kot navajajo Stopar, Kotar in Pejova (2008, str. 41), je pomembno, da študentje v procesu visokošolskega izobraževanja in pred vstopom na trg delovne sile razvijejo kritičen in etičen odnos do izbire ter uporabe informacij in spretnosti ter znanja za upravljanje z njimi. Informacijska pismenost je izredno pomembna za uspešnost diplomantov na trgu, za izboljšanje kakovosti ter povečanje produktivnosti izobraževalne in raziskovalne dejavnosti na univerzah.

Kakšen je torej informacijsko pismen študent? Kaj mora znati? Kaj so njegove vrline? Odgovor na ta vprašanja ponujajo merila, kazalci uspešnosti in pričakovani rezultati zmožnosti informacijske pismenosti na nivoju visokega šolstva (ZBDS, 2010, str. 14-23). Informacijsko pismen študent ima naslednje sposobnosti⁹:

1. zna določiti naravo in obseg potrebnih informacij (opredeli in izrazi informacijsko potrebo; prepozna različne vrste in oblike možnih virov informacij; oceni stroške in koristi pridobivanja potrebnih informacij; ponovno oceni naravo in obseg informacijske potrebe);
2. zna pridobiti potrebne informacije uspešno in učinkovito (izbere najprimernejše preiskovalne metode oziroma informacijske sisteme za dostop do potrebnih informacij;

⁹ V besedilu povzemamo pet meril z 22 kazalci uspešnosti, navedenimi v oklepajih.

- oblikuje in izvede uspešno iskalno strategijo; uporablja različne metode pri pridobivanju informacij prek spleta ali osebno; po potrebi preoblikuje iskalno strategijo; pridobi informacije in njihove vire, jih dokumentira in primerno uredi);
3. kritično ovrednoti informacije in njihove vire ter izbrane informacije vključi v svoje obstoječe znanje in vrednostni sistem (iz izbranih informacij povzame osnovne ideje; oblikuje in uporabi izhodiščne kriterije za vrednotenje informacij in njihovih virov; s sintezo glavnih idej oblikuje nove koncepte; primerja novo pridobljeno znanje s svojim predznanjem in ugotavlja novo vrednost, protislovja in druge posebne značilnosti informacij; določi vpliv novo pridobljenega znanja na svoj vrednostni sistem in poskuša odpraviti morebitna neskladja; preveri svoje razumevanje in razlago informacij s pogovori z drugimi posamezniki, strokovnjaki z določenega področja in/ali praktiki; ugotovi, ali je prvotno poizvedbo potrebno preoblikovati);
 4. sam ali kot član skupine uspešno uporabi informacije za doseg določenega cilja (pri načrtovanju in pripravi določenega izdelka ali dejavnosti uporabi nove in tudi že znane informacije; spremlja svoj napredek pri pripravi izdelka ali predstavitve; uspešno predstavi svoje delo (npr. pisni izdelek ali praktični prikaz) drugim);
 5. razume ekonomske, pravne in družbene vidike uporabe informacij ter pridobiva in uporablja informacije v skladu z etičnimi pravili in zakonskimi predpisi (razume številne etične, pravne in družbenoekonomske vidike, povezane z informacijami in informacijsko tehnologijo; upošteva zakone, predpise, pravila posameznih ustanov in kodekse obnašanja, ki se nanašajo na dostop do informacijskih virov in njihovo uporabo; pri predstavljanju svojega dela vedno navede informacijske vire, ki jih je uporabil pri njegovi pripravi).

2.4 POMEN VISOKOŠOLSKE KNJIŽNICE V ŠTUDIJSKEM PROCESU

Visokošolske knjižnice že od nastanka univerz predstavljajo družbena in intelektualna središča ter »srce« univerz (Ambrožič, 2012, str. 57). Njihova vrednost je tudi v tem, da razpolagajo z eno od najbolj dragocenih družbenih dobrin, z veliko množico informacij, potrebnih za poučevanje in raziskovanje (Mali, 2016, str. 150). Brez možnosti dostopa do informacij, ki jih visokošolske knjižnice zbirajo, urejajo, hranijo in posredujejo svojim uporabnikom (študentom, profesorjem in raziskovalcem), bi se družbeni razvoj upočasnil, če ne kar ustavil.

Namen in poslanstvo knjižnic, tudi visokošolskih, sta skozi zgodovino ostajala enaka – zbiranje in organiziranje informacij ter posredovanje gradiva uporabnikom. Z razvojem (tudi tehnologije) se je spreminjal le način tega poslanstva. Na to je v zadnjih desetletjih močno vplival pojav interneta in njegov razvoj, zaradi katerega se število informacij vsakodnevno enormno povečuje. In, kot pravi Ambrožičeva (2012, str. 58), so se spremenile tudi potrebe in pričakovanja uporabnikov knjižnic. Ti želijo informacije dobiti takoj, kadarkoli in od koderkoli, na preprost način in brez omejitev. Zato so se knjižnice, tudi visokošolske, znašle v okolju številnih in zelo hitrih sprememb, ki od njih terjajo nove izzive, načine delovanja ter temeljit premislek o njihovi vlogi v prihodnje.

Številni avtorji so knjižnicam v prihodnosti napovedovali, da bodo morale zaradi razmaha interneta in z njim vse preprostejšega dostopa do informacij, zapreti svoja vrata, saj imajo uporabniki vse, kar rabijo in želijo, ves čas na voljo na računalnikih, tabličnih računalnikih in pametnih telefonih. Vendar pa je danes jasno, da ni tako. Knjižnice so dobile novo vlogo. Kot pravi Ambrožičeva (2012, str. 60), se obiskovalci vračajo vanje, ker jim »prostor knjižnice daje občutek povezanosti z znanjem, jih spodbuja k študiju in ustvarjalnemu razmišljanju ter delitvi svojih znanj z znanjem drugih obiskovalcev.« Prav tako pa je knjižnica zanje skupnostni prostor, kjer lahko v mirnem okolju študirajo in raziskujejo.

Knjižnice po besedah avtorice (Ambrožič, 2012, str. 81) postajajo središča za podporo študiju, študijski prostori se širijo in postajajo prijaznejši za uporabo. Uvajajo tudi nove storitve, kot so kavarne, obedovalnice, sobe za sestanke in mesta za počitek. Omilile so pravila glede hrane in pijače, začele organizirati kulturne dogodke in ponudile prostor za umetniške razstave. Postajajo osrednji prostor, kjer se nove tehnologije kombinirajo s tradicionalnimi viri znanja. Če internet izolira ljudi, pa jih knjižnica združuje.

V digitalnem okolju so knjižnice postale le eno od vozlišč dostopa do informacij. Informacijski viri so danes močno razpršeni in preprosto dostopni, zato knjižnice nimajo več monopola na področju hranjenja in zagotavljanja dostopa do njih (Ambrožič, 2012, str. 63). Zato morajo svojo dejavnost usmeriti na storitve z dodano vrednostjo. Z organiziranjem in strukturiranjem informacij na internetu pa bodo knjižnice znova pridobile osrednjo vlogo pri prenosu in razširjanju znanja (Ambrožič, 2012, str. 64).

Pri študentih gre za uporabnike visokošolske knjižnice, za katere postaja neposredna komunikacija vedno manj pomembna in so bolj kot v realnem aktivni v virtualnem svetu. Sodobno informacijsko tehnologijo in spletna orodja marsikdo uporablja prav zato, da bi se človeški interakciji izognil (Južnič in Vidic, 2010, str. 63). To z navajanjem rezultatov študije uporabnikov knjižnice na Univerzi Kalifornija dokazuje tudi Ambrožičeva (2012, str. 83). Pokazali so namreč, da je več kot 80 % uporabnikov navedlo, da v knjižnico hodijo zaradi individualnega študija.

Spremembe v učnem okolju, ki so posledica razvoja informacijske tehnologije, spremenjenega načina upravljanja z informacijami¹⁰ in prevlade interneta, naj bi prinesle tudi spremembe vloge knjižnic v njem. Ambrožičeva (2012, str. 60) pri tem navaja:

1. preusmeritev učnih vsebin na učečega (študent bo sam iskal vsebine za rešitev učne situacije);
2. vseživljenjsko učenje (s stalnim učenjem in izobraževanjem bodo posamezniki konkurenčni na trgu dela in na delovnem mestu);
3. sprememba v informacijskem vedenju (zaradi drugačnega socialnega in družbenega okolja, v katerem je splet nekaj vsakdanjega, današnji študenti drugače pristopajo k študiju);
4. uporaba knjižnice kot prostora (zaradi uporabe elektronskih virov in storitev na daljavo so knjižnice spremenile razmišljanje o svojih prostorih; s prenovami so dosegle, da so uporabniki začeli v njih študirati in raziskovati);
5. sodelovalno učenje (skupinske oblike študija so postale prevladujoče, študijski proces pa spodbuja timsko delo in delo v skupinah).

Te spremembe bodo vplivale tudi na dejavnost knjižnic in gradnjo njihovih zbirk. Te morajo biti zasnovane širše, da bodo lahko zagotovile primerne in relevantne vire. Če je bil nekoč pomemben proces iskanja in pridobivanja informacij, pa so danes pomembni njihov izbor, vrednotenje in uporaba za ustvarjanje novega znanja, še pravi Ambrožičeva (2012, str. 60). Zato številni strokovnjaki (Mali, 2016, str. 154) opozarjajo, da uporabniki poleg širokega dostopa do informacijskih virov, nujno potrebujejo tudi strokovnjake – knjižničarje, ki jih učijo, kako naj te vire kakovostno uporabijo.

¹⁰ Kot trdi Brečkova (2004, str. 139), postaja večšina upravljanja z informacijami nepogrešljiva za preživetje v 21. stoletju.

2.5 VLOGA VISOKOŠOLSKE KNJIŽNICE IN VISOKOŠOLSKEGA KNJIŽNIČARJA PRI INFORMACIJSKEM OPISMENJEVANJU

Uporabniki visokošolskih knjižnic so ena od najzahtevnejših uporabniških skupin. Če te knjižnice ne znajo prisluhniti njihovim željam in potrebam, lahko zelo hitro zaostanejo v razvoju »in se spremenijo samo še v 'grobno' nedostopnih in nikoli uporabljenih virov znanja.« (Mali, 2016, str. 151)

Zaradi visoke stopnje računalniške pismenosti so študentje prepričani, da se v ponudbi elektronskih virov in storitev dobro znajdejo sami in ne rabijo nobene zunanje pomoči (Južnič in Vidic, 2010, str. 63). Vendar pa Bonova (2000, str. 139) izpostavlja različno kakovost informacij, dostopnih na spletu, kar posledično pomeni, da večina uporabnikov »ni sposobna ločevati informacijskega zrna od plev«. Posebej pomembno se ji zdi dejstvo, da elektronske informacije nimajo trajnega mesta v omrežju: »danes so, jutri so lahko že spremenjene ali celo izginejo«. Zato je pomembna naloga šolskih¹¹ bibliotekarjev v sodelovanju s posameznimi profesorji – strokovnjaki, pomoč uporabnikom pri ločevanju kakovostnih od neakovostnih in relevantnih od nerelevantnih informacij. S tem uporabniki postajajo informacijsko pismeni. Pedagoško funkcijo visokošolskih knjižnic izpostavlja tudi avtorica Brečko (2004, str. 140), ki trdi, da je ta ena od njihovih pomembnejših nalog. Informacijsko opismenjevanje študentov mora po njenih besedah zajeti pridobitev vseh elementov informacijske pismenosti¹², poseben poudarek pa je treba nameniti uporabi domačih in tujih specializiranih zbirk podatkov in prek njih dosegljivih informacij (Brečko, 2004, str. 151). Študente je po njenih besedah treba naučiti uporabljati predvsem tiste informacijske vire in podatkovne zbirke, ki so za njihovo strokovno področje najbolj relevantni (Brečko, 2004, str. 153).

Južnič in Vidic (2010, str. 59) menita, da bi morale visokošolske knjižnice, kot eden od bistvenih dejavnikov v procesu informacijskega opismenjevanja študentov, za svojo prepoznavnost in večjo vlogo v visokošolskem izobraževanju storiti več. Raziskava, ki so jo

¹¹ Avtorica temo obravnava predvsem z vidika šolskih knjižničarjev, vendar so osnovne ideje prenosljive tudi na ostale ravni formalnega izobraževanja.

¹² Avtorica Brečko informacijsko pismenost definira kot sposobnost pridobiti, vrednotiti in uporabiti informacije iz različnih virov (Brečko, 2004, str. 151).

med študenti Univerze v Ljubljani izvedli leta 2009, je namreč pokazala, da študentje slabo poznajo svoje visokošolske knjižnice in svojega študijskega uspeha ne povezujejo s storitvami visokošolskih knjižničarjev. Z naraščanjem količine informacij in njihovo dostopnostjo postajajo zahteve uporabnikov vse večje. Ti od knjižničarjev ne pričakujejo več le pomoči pri iskanju informacij in informacijskih virov, pač pa tudi pomoč pri njihovi izbiri, vrednotenju in uporabi (Južnič in Vidic, 2010, str. 61). Zato bi po mnenju avtorjev morala biti primarna vloga visokošolskih knjižnic usposabljanje študentov za učinkovito, uspešno in čim bolj ekonomično iskanje in uporabo informacijskih virov. Trdita tudi, da bi moral visokošolski knjižničar aktivno prevzeti vlogo pedagoga, ki uporabnikom – predvsem študentom, razkriva različne možnosti in metode iskanja, izbire in uporabe kakovostnih informacij, ki jim bodo olajšale študij in izboljšale rezultate njihovega dela. Visokošolski knjižničar je namreč, po njunih besedah, postal »upravljelec z znanjem in informacijami, informacijski specialist, graditelj in kurator digitalnih zbirk, strokovnjak za informacijsko opismenjevanje itd.« (Južnič in Vidic, 2010, str. 62)

Brečkova (2004, str. 151) vidi celostno vlogo visokošolske knjižnice v temeljni informacijski in komunikacijski službi, ki vsem udeležencem pedagoškega procesa omogoča dostop do informacij, oblikovanje poizvedbe in razvrščanje dokumentov po načelu pomembnosti. Visokošolska knjižnica študente, visokošolske učitelje in visokošolske sodelavce oskrbuje s knjižničnim gradivom in z informacijami ter jim nudi ugodne pogoje za študij in znanstvenoraziskovalni delo. Prav tako posameznike in skupine motivira za uporabo knjižnice, njenega knjižničnega gradiva in informacijskih virov, svetuje ter pomaga pri iskanju, izboru, vrednotenju, uporabi in predstavitvi informacij. Še ena pomembna naloga visokošolske knjižnice, ki jo vidi avtorica, pa je, da tesno sodeluje pri učenju uporabe knjižnice in njenih informacijskih virov ter informacijskih virov drugih služb.

Avtorica tako oblikuje 12 splošnih ciljev, ki jih mora zasledovati sistematično izvajanje informacijskega opismenjevanja študentov, ki izboljšujejo rezultate učenja in povečujejo učinkovitost celotnega študijskega in znanstvenoraziskovalnega procesa. Ti cilji so (Brečko, 2004, str. 151–152):

1. razvijanje navade za uporabo knjižnice za vseživljenjsko učenje in ustvarjalno preživljanje prostega časa;
2. poznavanje možnosti tekočega informiranja o publikacijah in lokacijah kot virih informacij;

3. razvijanje sposobnosti za učinkovito reševanje problemov, od zavedanja problema do analiziranja informacijske potrebe, oblikovanja vprašanj, preko določitve lokacije informacij, izbora informacij, njihove uporabe do komuniciranja in vrednotenja;
4. razvijanje kognitivnih strategij za selekcijo, pridobitev, analizo, sintezo, vrednotenje in ustvarjalno rabo ter predstavitev informacij na vseh ravneh in področjih;
5. poznavanje različnih sistemov za klasifikacijo znanosti;
6. poznavanje vrste informacijskih virov po namembnosti, vsebini, obliki, tipu in stopnji obdelave ter njihove strukture;
7. sistematično uvajanje postopkov poizvedovanja in raziskovanja za samostojno učenje;
8. opredelitev iskalne strategije in razumevanje izbora iskanja;
9. poznavanje bibliometrije, njenega pomena in možnosti uporabe;
10. obvladovanje postopka izdelave seminarske in/ali diplomske naloge;
11. poznavanje in upoštevanje avtorskega prava;
12. razvijanje spretnosti za vseživljenjsko in samostojno učenje, aktivno in racionalno pridobivanje kakovostnega znanja, širjenje kulture razgledanosti, oblikovanje estetskih, etičnih in moralnih vrednot.

3 RAZISKAVA O INFORMACIJSKIH POTREBAH IN NAVADAH ŠTUDENTOV UP FAMNIT

3.1 IZVEDBA ANKETE

Podatke za našo raziskavo smo zbrali s kvantitativno metodo ter uporabo anketnega vprašalnika (Priloga 1), ustvarjenega v odprtokodni aplikaciji za spletno anketiranje 1ka. Povezavo z osebnim nagovorom in dostopom do anketnega vprašalnika smo študentom posredovali po elektronski pošti iz referata za študente UP FAMNIT.

V raziskovalni vzorec smo vključili študente dodiplomske in magistrske stopnje slovenskih¹³ izvedb študijskih programov UP FAMNIT. K izpolnjevanju ankete smo povabili 482 študentov,

¹³ V študijskem letu 2017/18 je v študijske programe UP FAMNIT vpisanih 542 študentov. Na dodiplomskem in magistrskem študiju se programi izvajajo kot redni študij, na doktorskem študiju pa le izredno. Programi se izvajajo v slovenskem jeziku, zaradi tesne mednarodne vpetosti v širši evropski in svetovni prostor, pa se štirje programi izvajajo tudi v angleškem jeziku.

od tega 342 na dodiplomski in 140 na magistrski stopnji. Anketiranje smo izvajali med 24. 3. 2018 in 9. 4. 2018. Ker smo podatke zbrali na podlagi neverjetnostnega vzorca, običajno sklepanje z našega vzorca na celotno populacijo ni možno.

Vprašalnik je obsegal devet vprašanj. Vsa so bila zaprtega tipa, študentje so lahko izbirali med različnimi ponujenimi odgovori. Pri treh vprašanjih je bilo možnih več odgovorov, sicer so se morali odločiti za enega.

Vprašanja smo v okviru vprašalnika razdelili v tri sklope, in sicer:

- Sklop 1: Demografska vprašanja – vprašanja o stopnji študija in študijski smeri.
- Sklop 2: Gradivo za študij in iskanje informacij – vprašanja o tem, kje študentje najpogosteje iščejo informacije o gradivu za študij in študijsko gradivo ter kako pogosto pri tem uporabljajo različna spletna orodja, podatkovne baze, aplikacijo mCOBISS ter osebne stike.
- Sklop 3: Uporaba knjižnice TeMeNa – vprašanja o pogostosti uporabe knjižnice TeMeNa za iskanje informacij.

3.2 ZNANSTVENE PREDPOSTAVKE (HIPOTEZE)

S pridobitvijo in analizo raziskovalnih podatkov smo želeli preveriti naslednje predpostavke, ki se nanašajo na informacijsko pismenost študentov TeMeNa:

H1: Študentje ne poznajo in ne znajo uporabljajo kooperativnega online bibliografskega servisa COBISS/OPAC

H2: Študentje ne poznajo podatkovnih baz Univerze na Primorskem z uporabo oddaljenega dostopa.

H3: Študentje ne poznajo aplikacije za mobilne naprave mCOBISS¹⁴.

¹⁴ Gre za virtualno knjižnico Slovenije na mobilnih napravah, ki omogoča dostop do različnih informacij v več kot 500 slovenskih knjižnicah. Dostopno na naslovu: <http://m.cobiss.si/default.htm#home>

3.3 REZULTATI

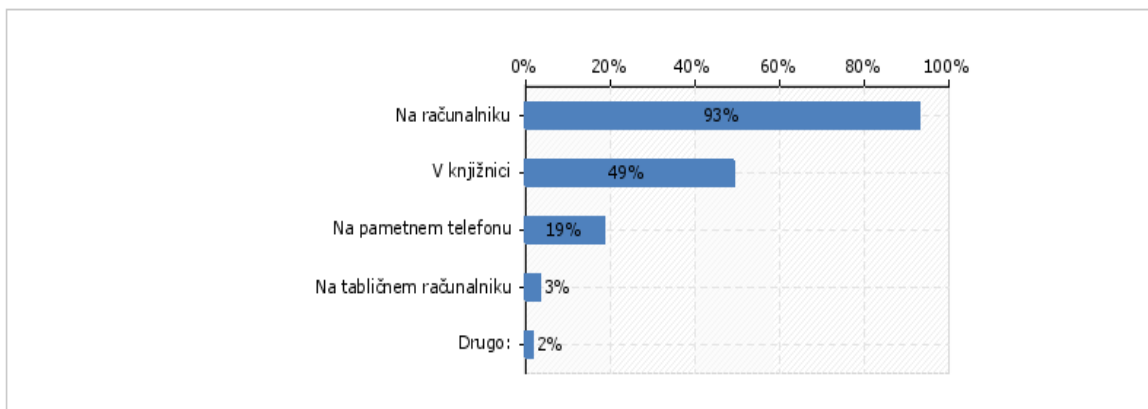
3.3.1 Struktura anketirancev

Anketo je v celoti izpolnilo 59 študentov, kar je 12 % vseh študentov, katerim so bili poslani anketni vprašalniki. Od tega jih 64 % študira na dodiplomski in 36 % na podiplomski stopnji. Med študenti, ki so odgovorili na anketo, je bilo največ študentov biopsihologije¹⁵ (31 %), biodiverzitete (20 %) ter računalništva in informatike (14 %).

3.3.2 Iskanje gradiva za študij in informacij o gradivu

V tem sklopu nas je zanimalo, kako študentje najpogosteje iščejo informacije o študijskem gradivu in samo gradivo. Zanimala sta nas način dostopa do informacij in uporaba spletnih ter mobilnih orodij. Sklop je zajemal štiri vprašanja, od tega je bilo pri dveh možnih več odgovorov.

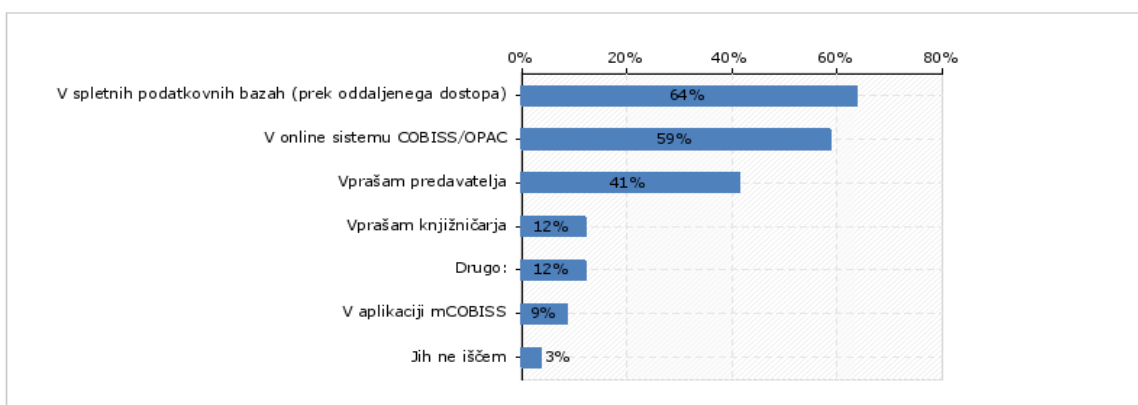
Podatki kažejo (Slika 1), da večina študentov (93 %) gradivo za študij išče prek računalnika. Skoraj polovica jih po gradivo pride v knjižnico. Pametni telefon in tablični računalnik uporablja le manjšina (19 %). En študent je odgovoril, da gradivo poišče pri kolegih.

Slika 1: Iskanje gradiva za študij in informacij o gradivu

¹⁵ Študij biopsihologije se osredotoča na osnovna vprašanja, kot je vprašanje razlage izvora zavesti v povezavi z delovanjem možganov, in vprašanja v širšem smislu, kot so proučevanje vedenja širših množic. Program združuje dve temeljni področji znanosti, naravoslovje in družboslovje, s ciljem preseči klasično delitev obravnave osebnih in družbenih fenomenov zgolj z družboslovnega ali naravoslovnega vidika. Ta znanja so osnova, da bodo diplomanti sposobni širšega razumevanja problematike in procesov v psihologiji in bodo znali uporabljati znanstvene metode naravoslovja kot orodje za reševanje nalog v praksi (Vir: <https://www.famnit.upr.si/sl/izobrazevanje/dodiplomski-studij/biopsihologija/#heading0>).

Pri iskanju informacij o študijskem gradivu so študentje bolj kreativni (Slika 2). Več kot polovica jih je odgovorila, da gradivo išče prek oddaljenega dostopa v spletnih podatkovnih bazah (64 %) in v kooperativnem online bibliografskem servisu COBISS/OPAC (59 %). Veliko se jih po informacije zateče k predavatelju (41 %), le dobrih 10 % pa jih vpraša knjižničarja. Desetina jih informacije najde na različnih spletnih straneh, kot so SciHub¹⁶, PubMed¹⁷, z iskanjem celotnih knjig v formatu pdf. neposredno prek interneta, v e-učilnici, ali pa vprašajo za nasvet starejše kolege.

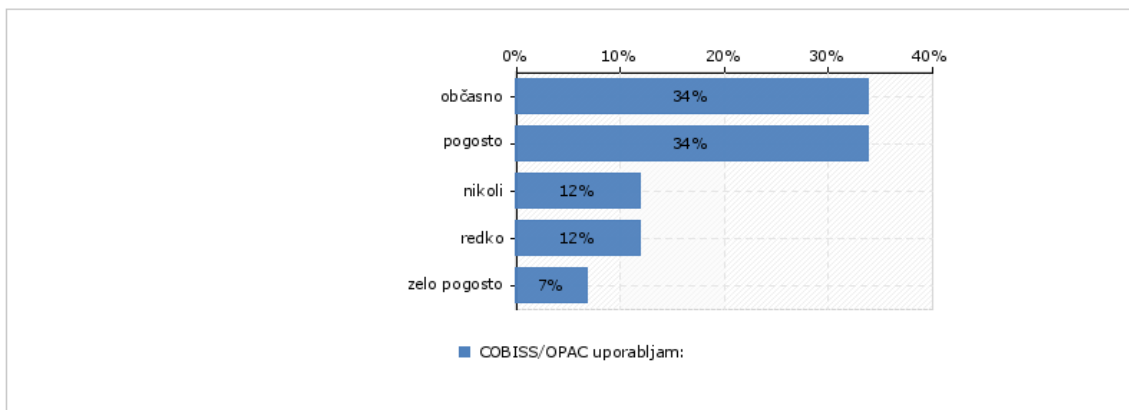
Slika 2: Iskanje informacij o študijskem gradivu

Z naslednjima dvema vprašanjema smo preverjali, kako pogosto študentje pri iskanju informacij o študijskem gradivu uporabljajo kooperativni online bibliografski servis COBISS/OPAC in njegovo mobilno aplikacijo mCOBISS.

Izkazalo se je, da kooperativni online bibliografski servis COBISS/OPAC študenti uporabljajo občasno ali pogosto (Slika 3), skoraj četrtina (24 %) pa redko ali nikoli. Zelo pogosto po njem poseže le 7 % študentov.

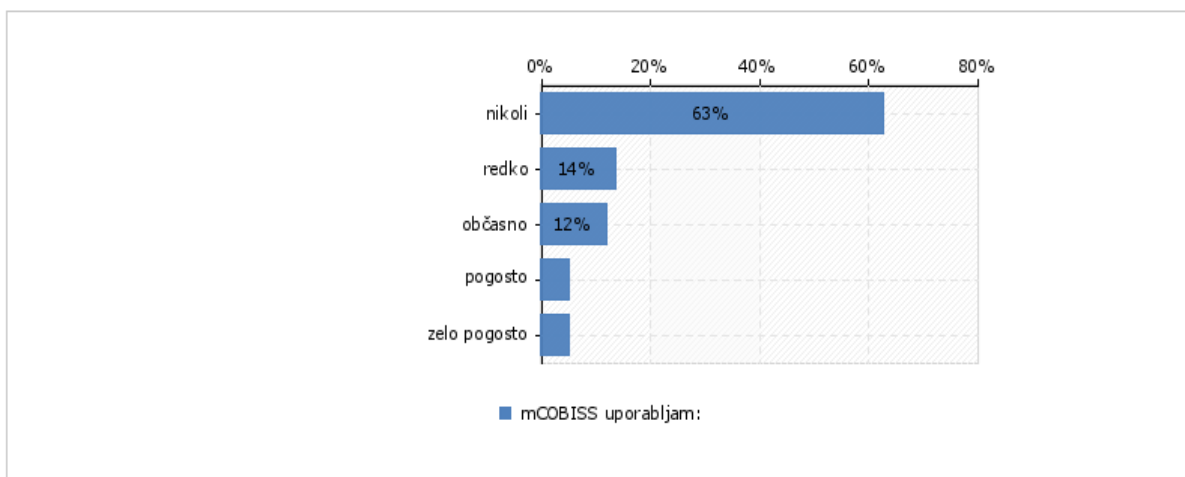
¹⁶ Glej: <https://sci-hub.tw/>

¹⁷ Glej: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/>

Slika 3: Uporaba servisa COBISS/OPAC

Prav nasprotno pa mobilne aplikacije mCOBISS ne uporabljajo skoraj nikoli (Slika 4). 63 % je sploh ne uporablja, redko ali občasno jo uporablja četrtna anketirancev, 10 % pa jih informacije v njem poišče pogosto in zelo pogosto.

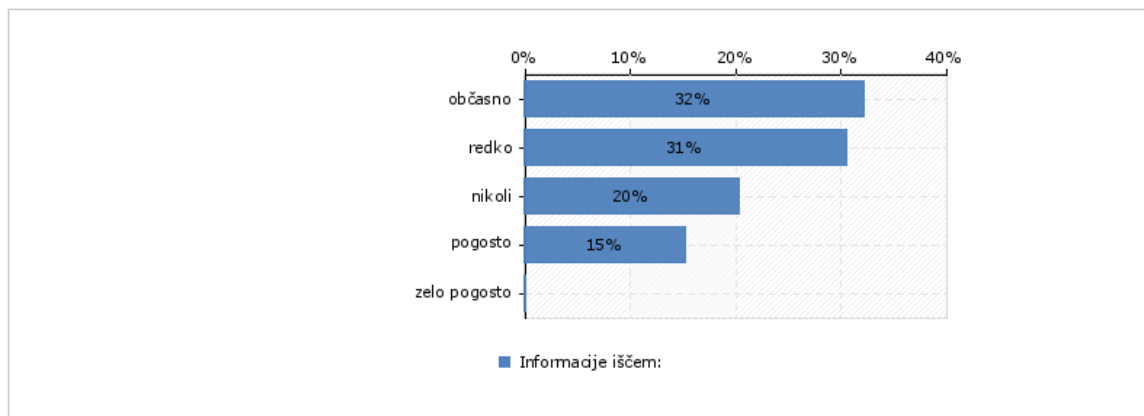
Slika 4: Uporaba mobilne aplikacije mCOBISS

3.3.3 Uporaba knjižnice TeMeNa

V zadnjem sklopu vprašanj smo preverjali, kako pogosto študenti zahajajo v knjižnico TeMeNa in kaj v njej najpogosteje iščejo. Sklop je zajemal tri vprašanja, od tega je bilo pri zadnjem možnih več odgovorov.

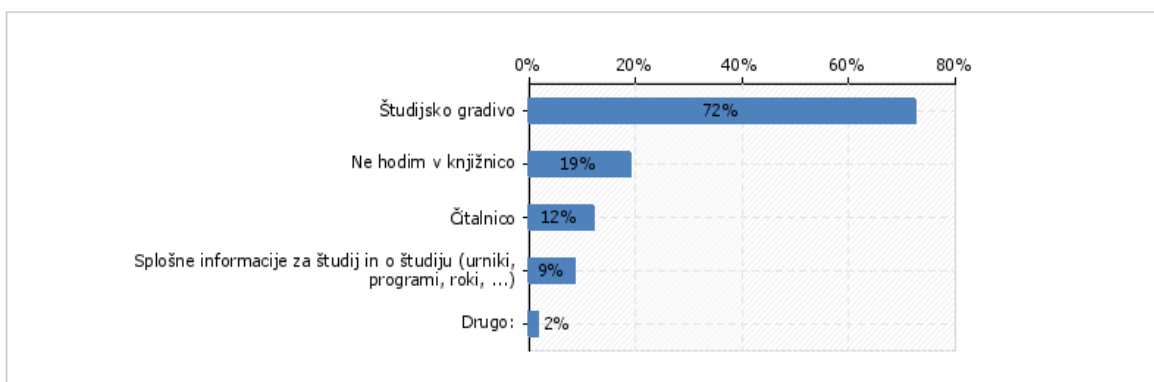
Rezultati so pokazali, da je knjižnico že kdaj obiskala večina v anketi sodelujočih študentov (81 %), zanimalo pa nas je, kako pogosto knjižnico uporabljajo za iskanje informacij in/ali

študijskega gradiva (Slika 5). 15 % študentov v knjižnico pride pogosto, 32 % občasno, 31 % pa redko.

Slika 5: Iskanje informacij in/ali gradiva v knjižnici

Med tistimi, ki knjižnico obiskujejo, jih največ išče gradivo (72 %), sledita uporaba čitalnice (12 %) in iskanje splošnih informacij o študiju (9 %). En študent je odgovoril, da je v knjižnici premalo psihološkega gradiva in literature (Slika 6).

Slika 6: Razlogi za obisk knjižnice TeMeNa

4 RAZPRAVA

Pri analizi rezultatov nas je nekoliko presenetila struktura študijskih smeri študentov, ki so odgovorili na anketo. Iz prakse pri delu na izposoji v knjižnici namreč vemo, da po študijsko gradivo v knjižnico poleg študentov psiholoških in bioloških smeri (biopsihologija, uporabna psihologija, biodiverziteta, varstvo narave), pogosto hodijo tudi študentje matematičnih smeri. Razlog je morda v tem, da se je slednjih na anketo odzvalo le 10 %. Presenetil pa nas je odziv študentov računalništva in informatike, ki v resnici v knjižnico pridejo redkeje. Po drugi strani

pa lahko predvidevamo, da jim je uporaba spletnih orodij, kot je reševanje spletnega anketnega vprašalnika, bližje kot študentom drugih študijskih smeri.

Glede na dejstvo, da so današnji študentje pripadniki generacije, ki je odraščala s tehnologijo in jo uporablja zelo samozavestno ter velikokrat samozadostno, je uporaba računalnika za iskanje informacij popolnoma pričakovana. Kar 93 % študentov namreč informacije o študijskem gradivu poišče na računalniku. Zelo pa nas veseli, da jih polovica pride tudi v knjižnico.

Z ugotovitvijo, da le 19 % študentov informacije poišče na mobilnem telefonu in 3 % na tabličnem računalniku, smo delno potrdili našo drugo hipotezo, in sicer da mobilne aplikacije mCOBISS ne uporabljajo pogosto. Ta je namreč prvenstveno namenjena uporabi na mobilnih napravah¹⁸. Vendar je to le predpostavka, saj ni nujno, da študentje mobilne naprave dejansko uporabljajo za pregledovanje virtualne knjižnice. Lahko prek njih le iščejo podatke o gradivu na internetu. Kljub temu pa smo podatka veseli, saj pri oblikovanju vprašalnika nismo vedeli, kaj naj glede uporabe mobilnega telefona pri iskanju gradiva o študiju pričakujemo.

Uporaba računalnika se izraža tudi v zelo pogosti uporabi online servisa COBISS/OPAC za iskanje informacij o študijskem gradivu. Takšnih je namreč kar 59 % študentov. Pričakovali smo tudi velik odstotek tistih, ki za nasvet prosijo predavatelje, glede na obisk v knjižnici pa nas je pozitivno presenetilo število tistih, ki po informacije pridejo v knjižnico. Teh je sicer v strukturi vseh le manjši delež (12 %), kljub temu pa je podatek nakazuje, da je knjižničar še vedno ena od oseb, h kateri pridejo po informacije.

Velik delež študentov (64 %) je navedel, da informacije o gradivu iščejo v spletnih podatkovnih bazah (prek oddaljenega dostopa), kar ne potrjuje naše hipoteze, da teh baz ne poznajo in ne uporabljajo. Obenem pa je pri istem vprašanju, kjer so študentje lahko izbirali med različnimi možnostmi iskanja informacij o gradivu, precej študentov (12 %) spletne podatkovne baze navedlo v odgovoru pod "drugo", oziroma pri odprti možnosti odgovora. To nakazuje, da smo naše vprašanje morda zastavili premalo natančno. Pod "drugo" jih je namreč skoraj desetina navedla, da informacije iščejo ravno v različnih spletnih podatkovnih bazah (kot so Scihub, PubMet in druge) prek interneta (Slika 2).

¹⁸ Na spletni strani <http://m.cobiss.si/> je navedeno, da gre za virtualno knjižnico na mobilnih napravah.

Prav tako naše hipoteze, da študentje ne poznajo in ne uporabljajo kooperativnega online bibliografskega servisa COBISS/OPAC, ne potrjujejo podatki o njegovi uporabi. Kar tri četrtine študentov namreč servis uporabljajo občasno, pogosto ali zelo pogosto. Rezultati ankete pa so popolnoma potrdili našo trditev, da študentje ne poznajo in ne uporabljajo v večjem obsegu mobilne aplikacije mCOBISS. Te namreč nikoli ne uporablja skoraj 80 % študentov, ali pa jo uporabljajo redko.

Rezultati odgovorov na zgornji dve vprašanji so pričakovani glede na odgovore, da študentje za iskanje študijskih informacij večinoma uporabljajo računalnik (95 %) in le 19 % jih uporablja pametni telefon.

Knjižnica je eden od pomembnejših virov za pridobivanje študijskega gradiva, kar kaže podatek, da je 80 % študentov je v času študija že obiskalo fakultetno knjižnico. Kot je pričakovano, jih največ pride v knjižnico po študijsko gradivo (72 %), malo pa je tistih, ki v knjižnico pridejo študirat. Glede na to, da ima UP FAMNIT posebej za študente urejeno veliko čitalnico v sosednji stavbi, nas rezultat ni presenetil. V knjižnično čitalnico namreč navadno pridejo manjše skupine študentov, saj zaradi mirnejšega okolja lahko med seboj komunicirajo in skupinsko študirajo.

5 ZAKLJUČKI

V uvodnem delu smo ugotavljali, da današnji študentje pripadajo t. i. google generaciji, za katero je značilno odraščanje v digitalnem okolju, v katerem se odlično znajdejo. Uporaba računalnikov in druge informacijske tehnologije jim je samoumevna, brez povezave z internetom si življenja skoraj ne predstavljajo. Živijo (in študirajo) v svetu izobilja informacij, med katerimi pa vedno težje ločijo kakovostne od nekakovostnih in relevantne od nerelevantnih. Zato njihova domačnost v informacijskem in virtualnem svetu še ne pomeni, da se v njem tudi dejansko dobro znajdejo in so tudi informacijsko pismeni.

Informacijska pismenost namreč že dolgo ne pomeni več le veščin znanja uporabe računalnikov in druge informacijske tehnologije. V današnjem svetu, kjer nas z informacijami dnevno »bombardirajo«, je informacijska pismenost veliko več kot to. Je skupek različnih pismenosti

(od osnovne klasične pismenosti, ki zajema branje, pisanje in računanje, do iskanja informacij, njihovega vrednotenja, izbora, uporabe pri oblikovanju novega znanja, predstavljanja znanja in idej drugim, komuniciranja,) katerih glavna naloga je učenje.

Informacijska pismenost ni dana sama po sebi. Treba se je je (na)učiti in se je učiti vse življenje. Je bistvena sestavina vseživljenjskega učenja, saj ima informacijsko pismen posameznik bistveno boljše možnosti za razvoj in uspešno delo tako v zasebnem kot študijskem in poklicnem življenju. In eno od pomembnejših nalog pri tem imajo knjižničarji in knjižnice (tudi visokošolske). Knjižničarji so namreč z razvojem informacijskih tehnologij in zaradi preobilja informacij, ki nas obkrožajo postali strokovnjaki za informacije in informacijsko opismenjevanje. Zato se zadnjih nekaj desetletij poskušajo aktivno vključevati v izobraževalni proces na vseh ravneh šolanja.

Ker je informacijska pismenost zelo širok koncept, smo se v praktičnem delu naše naloge osredotočili na enega od njenih zelo majhnih delčkov – na iskanje študijskih informacij in študijskega gradiva med študenti UP FAMNIT. Rezultati raziskave nas niso presenetili. Kot smo predvidevali, študentje za iskanje informacij in gradiva največkrat uporabljajo računalnik. Veseli pa nas, da (še) ne kažejo vseh značilnosti google generacije, saj se po informacije še vedno zatečejo tudi k predavateljem, h kolegom in knjižničarjem.

Čeprav smo, tako kot številni drugi strokovnjaki, predvidevali, da informacijsko tehnologijo uporabljajo predvsem za zabavo, pa smo z veseljem ugotovili, da ni vedno tako. Zanimalo nas je namreč, ali sploh poznajo in uporabljajo kooperativni online bibliografski servis COBISS/OPAC. Čeprav se otroci s servisom srečajo že v osnovnih in srednjih šolah, pa pri praktičnem delu pri izposoji opazimo, da ga številni ne poznajo, oziroma ga ne znajo uporabljati. Zato so nas rezultati ankete pozitivno presenetili, saj sta dve tretjini študentov odgovorili, da servis uporabljajo. S tem smo morali zavrniti našo hipotezo.

Smo pa z veliko prepričljivostjo lahko potrdili našo tretjo hipotezo, in sicer, da študentje ne poznajo in ne uporabljajo mobilne aplikacije mCOBISS. Kljub temu, da večinoma nimajo nobenih težav z uporabo mobilnih telefonov in številnih raznovrstnih aplikacij, ki jim jih ta ponuja, smo namreč pravilno predvideli, da virtualna knjižnica ni med njimi. Tri četrtine anketiranih študentov te aplikacije namreč ne uporablja.

Naša raziskava je bila narejena v zelo omejenem obsegu in bi jo v prihodnje veljalo razširiti vsaj na študente celotne Univerze na Primorskem. Prav tako bi bilo zanimivo podrobneje raziskati tudi obnašanje študentov med celotnim informacijskim procesom in izvedeti njihovo mnenje o tem, na kakšen način bi se najlažje naučili sistematično obvladovati informacijsko okolje, v katerem danes študirajo. Na podlagi tega in ugotovitev naše ankete bi bilo smiselno pripraviti poseben program informacijskega opismenjevanja, s katerim bi jim podrobneje predstavili različne informacijske vire in možnosti iskanja informacij, koristnih za njihov študij ter njihovo raziskovanje.

Čeprav študentom prvih letnikov vsako leto ob začetku študija predstavimo knjižnico in njeno delovanje, pa ta kratka predstavitev ni dovolj, da bi jim predstavili celoten spekter knjižničnih informacijskih storitev, ki jih knjižnica nudi. Zato si bomo v prihodnje prizadevali za bolj sistematično informacijsko opismenjevanje študentov v obliki predavanj in tečajev ter v povezavi s predavatelji fakultete. Dolgoročno pa si želimo takšen način opismenjevanja študentov prenesti tudi na študente celotne univerze, in sicer pod okriljem Univerzitetne knjižnice Univerze na Primorskem.

6 VIRI IN LITERATURA

1. 1KA (Verzija 18.02.28) [programska oprema]. (2018). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Dostopno prek <https://www.1ka.si>.
2. Ambrožič, M. (2012). Preobrazba visokošolskih knjižnic za učinkovito podporo spremenjenim matičnim okoljem. *Knjižnica*, 56(4), 57–93.
3. Boh Podgornik, B., Bartol, T., Šorgo, A., Rodič, B. in Dolničar, D. (2017). STIP – slovenski test informacijske pismenosti študentov. *Knjižnica*, 61(3), 87–111.
4. Bon, M. (2000). Programi informacijskega opismenjevanja v drugih državah. *Knjižnica*, 44(1-2), 139–159.
5. Brečko, N. (2004). Informacijsko opismenjevanje študentov v slovenskem visokošolskem okolju. *Knjižnica*, 48(1–2), 139–157.
6. Center za varnejši internet. (2016). *Majhni otroci (8-0) in digitalne tehnologije*. Pridobljeno 2. 5. 2018 s spletne strani: <https://safe.si/center-za-varnejši-internet/raziskave-in-trendi/majhni-otroci-8-0-in-digitalne-tehnologije>.

7. Helsper, E. (2008). Digital Natives and ostrich tactics? The possible implications of labelling young people as digital experts. *Futurelab*. Department for Children, Schools and Families' Beyond Current Horizons project. Pridobljeno 26. 4. 2018 s spletne strani: <http://eprints.lse.ac.uk/26878/>.
8. Južnič, P. in Vidic, M. (2010). Odnos »Visokošolski knjižničar - študent«: kako študentje poznajo delo visokošolskega knjižničarja. *Knjižnica*, 54(1–2), 59–77.
9. Lombard, E. (2016). Perspectives on information fluency: Not information literacy 2.0. *The Journal of Academic Librarianship*, 42(3), 281–283.
10. Mali, M. (2016). Vrednotenje kakovosti uporabniških storitev v visokošolskih knjižnicah: zadovoljstvo uporabnikov in izpolnitev njihovih pričakovanj. *Knjižnica*, 60(4), 149–175.
11. Merčun, T. in Žumer, M. (2009). Smo konkurenti Googlu? Smo konkurenčni Googlu? V: Ambrožič, M. in Vovk, D. (ur.) *Strokovno posvetovanje Zveze bibliotekarskih društev Slovenije Knjižničarji in knjižnice: dodana vrednost okolju. Zbornik referatov* (143–154). Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.
12. Nicholas, D. (2014). The Google generation, the mobile phone and the 'library' of the future: Implications for society, governments and libraries. V: Noorhidawati, A. idr. (ur.) *5th International Conference on Libraries, Information and Society (ICoLIS 2014). Zbornik referatov* (1–8). Kuala Lumpur: Department of Library and Information Science, Faculty of Computer Science and Information Technology, University of Malaya & University of Malay Library. Pridobljeno 24. 4. 2018 s spletne strani: https://www.researchgate.net/publication/269518254_The_Google_generation_the_mobile_phone_and_the_%27library%27_of_the_future_Implications_for_society_governments_and_libraries.
13. Novljan, S. (2002). Informacijska pismenost. *Knjižnica*, 46(4), 7–24.
14. Prensky, M. (2001) Digital natives, digital immigrants Part 1. *On the Horizon*, 9(5), 1–6. Pridobljeno 24. 4. 2018 s spletne strani: <https://www.emeraldinsight.com/doi/abs/10.1108/10748120110424816>.
15. Rowlands, I., Nicholas, D., Williams, P., Huntington, P., Fieldhouse, M., Gunter, B., ... Tenopir, C. (2008). The Google generation: The information behaviour of the researcher of the future. *Aslib Proceedings*, 60(4), 290–310. Pridobljeno 24. 4. 2018 s spletne strani: <https://www.emeraldinsight.com/doi/abs/10.1108/00012530810887953>.

16. Stopar, K., Kotar, M. in Pejova, Z. (2008). Izhodišča za uveljavljanje informacijske pismenosti na univerzah v Sloveniji: vloga knjižnic na informacijsko pismeni univerzi. *Knjižnica*, 52(4), 39–56.
17. Wagner, V. in Acier, D. (2017). Factor structure evaluation of the french version of the digital natives assessment scale (DNAS). *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking, Mary Ann Liebert*, 20(3), 195–201. Pridobljeno 26. 4. 2018 s spletne strani: <https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-01674339>.
18. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o knjižničarstvu – ZKnj-1A. (2015). *Uradni list RS*, št. 92/15. Pridobljeno 2. 5. 2018 s spletne strani: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2015-01-3612?sop=2015-01-3612>.
19. ZBDS. (2010). *Merila in kazalci informacijske pismenosti v visokem šolstvu*. Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

7 PRILOGE

Priloga 1: Anketni vprašalnik

Pozdravljeni!

Moje ime je Tina Lekan Kraševac in sem zaposlena v visokošolski knjižnici za tehniko, medicino in naravoslovje TeMeNa.

Prosim vas za pomoč pri kratki anketi, ki vam bo vzela le nekaj minut.

Rezultate bom uporabila izključno za potrebe zaključne naloge, ki jo moram opraviti v okviru bibliotekarskega izpita.

Raziskati želim, koliko študenti UP Famnit poznajo in pri iskanju študijskega gradiva uporabljajo kooperativni online bibliografski servis COBISS/OPAC, podatkovne baze Univerze na Primorskem ter mobilno aplikacijo mCOBISS.

Vaše sodelovanje je prostovoljno in anonimno.

Za sodelovanje se vam že vnaprej iskreno zahvaljujem.

Tina Lekan Kraševac

Knjižnica TeMeNa

Iskanje informacij o študijskem gradivu

Stopnja študija

- ☐ Dodiplomski
- ☐ Podiplomski

Smer študija

- ☐ Matematika
- ☐ Matematika v ekonomiji in financah
- ☐ Računalništvo in informatika
- ☐ Bioinformatika
- ☐ Biodiverziteta
- ☐ Sredozemsko kmetijstvo
- ☐ Biopsihologija

- ☐ Matematične znanosti
- ☐ Matematika s finančnim inženiringom
- ☐ Varstvo narave
- ☐ Biopsihologija
- ☐ Uporabna psihologija
- ☐ Trajnostno grajeno okolje

Kje najpogosteje iščete gradivo za študij?

Možnih je več odgovorov

- ☐ Na računalniku
- ☐ V knjižnici
- ☐ Na tabličnem računalniku
- ☐ Na pametnem telefonu
- ☐ Drugo:

Kje najpogosteje iščete informacije o gradivu za študij?

Možnih je več odgovorov

- ☐ V spletnih podatkovnih bazah (prek oddaljenega dostopa)
- ☐ V online sistemu COBISS/OPAC
- ☐ V aplikaciji mCOBISS
- ☐ Vprašam knjižničarja
- ☐ Vprašam predavatelja
- ☐ Jih ne iščem
- ☐ Drugo:

Kako pogosto uporabljate kooperativni online bibliografski servis COBISS/OPAC?

	nikoli	redko	občasno	pogosto	zelo pogosto
COBISS/OPAC uporabljam:	☐	☐	☐	☐	☐

Kako pogosto uporabljate aplikacijo za mobilne naprave mCOBISS?

	nikoli	redko	občasno	pogosto	zelo pogosto
mCOBISS uporabljam:	☐	☐	☐	☐	☐

Ste že kdaj obiskali knjižnico TeMeNa?

- ☐ Da
☐ Ne
☐ Ne vem

Kako pogosto iščete informacije in/ali študijsko gradivo v knjižnici TeMeNa?

	nikoli	redko	občasno	pogosto	zelo pogosto
Informacije iščem:	☐	☐	☐	☐	☐

Kaj navadno iščete v knjižnici TeMeNa?

Možnih je več odgovorov

- ☐ Splošne informacije za študij in o študiju (urniki, programi, roki, ...)
☐ Študijsko gradivo
☐ Čitalnico
☐ Ne hodim v knjižnico
☐ Drugo:

Priloga 2: ANALIZA - Sumarnik

Q1	Stopnja študija				
	Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Veljavni	Kumulativa
	1 (Dodiplomski)	38	64%	64%	64%
	2 (Podiplomski)	21	36%	36%	100%
Veljavni	Skupaj	59	100%	100%	

Povprečje	1.4	Std. Odklon	0.5
-----------	-----	-------------	-----

Q2	Smer študija				
	Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Veljavni	Kumulativa
	1 (Matematika)	3	5%	5%	5%
	2 (Matematika v ekonomiji in financah)	0	0%	0%	5%
	3 (Računalništvo in informatika)	8	14%	14%	19%
	4 (Bioinformatika)	1	2%	2%	20%
	5 (Biodiverziteta)	12	20%	20%	41%
	6 (Sredozemsko kmetijstvo)	1	2%	2%	42%
	7 (Biopsihologija)	18	31%	31%	73%
	8 (Matematične znanosti)	1	2%	2%	75%
	9 (Matematika s finančnim inženiringom)	2	3%	3%	78%
	10 (Varstvo narave)	7	12%	12%	90%
	11 (Biopsihologija)	1	2%	2%	92%
	12 (Uporabna psihologija)	5	8%	8%	100%
	13 (Trajnostno grajeno okolje)	0	0%	0%	100%
Veljavni	Skupaj	59	100%	100%	

Povprečje	6.6	Std. Odklon	2.9
-----------	-----	-------------	-----

Q3	Kje najpogosteje iščete gradivo za študij?							
	Podvprašanja	Enote					Navedbe	
		Frekvence	Veljavni	% - Veljavni	Ustrezni	% - Ustrezni	Frekvence	%
Q3a	Na računalniku	55	58	95%	59	93%	55	56%
Q3b	V knjižnici	29	58	50%	59	49%	29	30%
Q3c	Na tabličnem računalniku	2	58	3%	59	3%	2	2%
Q3d	Na pametnem telefonu	11	58	19%	59	19%	11	11%
Q3e	Drugo:	1	58	2%	59	2%	1	1%
	SKUPAJ		58		59		98	100%

Q3e_text	Q3 (Drugo:)				
	Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Veljavni	Kumulativa
	priporočila kolegov	1	2%	100%	100%
Veljavni	Skupaj	1	2%	100%	

Q4	Kje najpogosteje iščete informacije o gradivu za študij?							
	Podvprašanja	Enote					Navedbe	
		Frekvence	Veljavni	% - Veljavni	Ustrezni	% - Ustrezni	Frekvence	%
Q4a	V spletnih podatkovnih bazah (prek oddaljenega dostopa)	37	58	64%	59	63%	37	32%
Q4b	V online sistemu COBISS/OPAC	34	58	59%	59	58%	34	29%
Q4c	V aplikaciji mCOBISS	5	58	9%	59	8%	5	4%
Q4d	Vprašam knjižničarja	7	58	12%	59	12%	7	6%
Q4e	Vprašam predavatelja	24	58	41%	59	41%	24	21%
Q4f	Jih ne iščem	2	58	3%	59	3%	2	2%
Q4g	Drugo:	7	58	12%	59	12%	7	6%
	SKUPAJ		58		59		116	100%

Q4g_text	Q4 (Drugo:)				
	Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Veljavni	Kumulativa
	science hub, pubmed, itd.	1	2%	14%	14%
	iscem celotne knjige v pdf obliki na spletu	1	2%	14%	29%
	vprašam starejše letnike	1	2%	14%	43%
	scihub	1	2%	14%	57%
	iscem najustreznejše po internetu	1	2%	14%	71%
	pubmed,	1	2%	14%	86%
	na e-učilnici	1	2%	14%	100%
Veljavni	Skupaj	7	12%	100%	

Q5	Kako pogosto uporabljate kooperativni online bibliografski servis COBISS/OPAC?										
	Podvprašanja	Odgovori						Veljavni	Št. enot	Povprečje	Std. Odklon
		nikoli	redko	občasno	pogosto	zelo pogosto	Skupaj				
Q5a	COBISS/OPAC uporabljam:	7 (12%)	7 (12%)	20 (34%)	20 (34%)	4 (7%)	58 (100%)	58	59	3.1	1.1

Q6	Kako pogosto uporabljate aplikacijo za mobilne naprave mCOBISS?										
	Podvprašanja	Odgovori						Veljavni	Št. enot	Povprečje	Std. Odklon
		nikoli	redko	občasno	pogosto	zelo pogosto	Skupaj				
Q6a	mCOBISS uporabljam:	37 (64%)	8 (14%)	7 (12%)	3 (5%)	3 (5%)	58 (100%)	58	59	1.7	1.2

Q7	Ste že kdaj obiskali knjižnico TeMeNa?				
	Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Veljavni	Kumulativa
	1 (Da)	47	80%	81%	81%
	2 (Ne)	11	19%	19%	100%
	3 (Ne vem)	0	0%	0%	100%
Veljavni	Skupaj	58	98%	100%	

Povprečje	1.2	Std. Odklon	0.4
-----------	-----	-------------	-----

Q8	Kako pogosto iščete informacije in/ali študijsko gradivo v knjižnici TeMeNa?										
	Podvprašanja	Odgovori						Veljavni	Št. enot	Povprečje	Std. Odklon
		nikoli	redko	občasno	pogosto	zelo pogosto	Skupaj				
Q8a	Informacije iščem:	12 (21%)	18 (31%)	19 (33%)	9 (16%)	0 (0%)	58 (100%)	58	59	2.4	1.0

Q9	Kaj navadno iščete v knjižnici TeMeNa?							
	Podvprašanja	Enote					Navedbe	
		Frekvence	Veljavni	% - Veljavni	Ustrezni	% - Ustrezni	Frekvence	%
Q9a	Splošne informacije za študij in o študiju (urniki, programi, roki, ...)	5	58	9%	59	8%	5	8%
Q9b	Študijsko gradivo	42	58	72%	59	71%	42	64%
Q9c	Čitalnico	7	58	12%	59	12%	7	11%
Q9d	Ne hodim v knjižnico	11	58	19%	59	19%	11	17%
Q9e	Drugo:	1	58	2%	59	2%	1	2%
	SKUPAJ		58		59		66	100%

Q9e_text	Q9 (Drugo:)				
	Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Veljavni	Kumulativa
	premalo psiholoskega gradiva,literature	1	2%	100%	100%
Veljavni	Skupaj	1	2%	100%	